

ТЫЗЭКЬОТМЭ — ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ Макъ

Бэдзэогъум и 27-р — Адыгэим
къэралыгъо гъэпсыкэ иэ зыхъугъэ Маф

1923-рэ ильесым
пъэтхапэм
къышегъэжьагъэу къыдэкы

№ 67 (22516)

2022-рэ ильес

ШЭМБЭТ

МЭЛЫЛФЭГЬУМ и 16

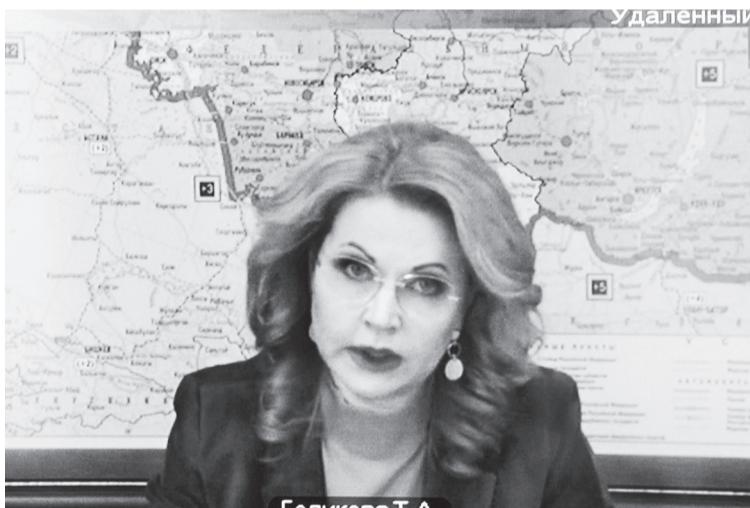
ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИИЭП
къыхэтуютыгъэхэр ыкы
нэмыкы къэбархэр тисайт
ижъугъотэштых
WWW.ADYGVOICE.RU

6 +

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъээст

КІЭЛЭЦЦЫКІУ мини 6,8-м ехъумэ загъэпсэфыщт

Адыгэим и Лышъхъэу Къумпыл Мурат кіэлэццыкүхэм языгъэпсэфыгъо уахътэ изэхэшэнкэ 2022-рэ ильесым игъэмафэ юфтихъабзэу зерхъаштхэм зызерафагъэхъазырырэм фэгъэхыгъэ зэхэсигъом хэлэжьагъ. УФ-м и Правительствэ и Тхаматэ игуадзэу Татьяна Голиковам ар зэрищаагъ.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихъгъэх.

гъэкыщт. Сомэ миллиарди 4 ар гъэрекло хъущтыгъэмэ, мы ильесым миллиарди 7,5-м нэсигъ — къыгуагъ Татьяна Голиковам. — Каникулхэм яльхъан кіэлэццыкүу нахыбээмэ загъэпсэфын пае ахэм гъэсэнгъэ тедзэ языгъэгъо-тыра организациехэм, культурамкэ, спортымкэ, социальнэ ухумэнэмкэ учреждениехэм амалеу ялхэри ашкэ къыз-фагъэфедэн фае».

УФ-м и Правительствэ и Тхаматэ игуадзэ зэрэхигъэунэфыкыгъэмкэ, гъэмэфэ зыгъэпсэфыгъо уахътэм изэхэшэнкэ анахъэу анаэ зытыральтын фаер лагерьхэм яшнэгъончагъэрэ фашэ зиэ шхынкэ кіэлэццыкүхэр гъешхэгъэнхэмрэ ары.

Кіэлэццыкүхэм языгъэпсэфыгъо уахътэ зыщизэхашэрэ, япсауныгъэ зыщагъэптырэ организациишэу республикэм итхэм кіэлэццыкүу 1957-мэ защагъэпсэфыщт. Аш нэмикэу гурит еджаплэхэм къашыз-лияхъщт лагерь 91-мэ кіэлэццыкүу 4884-мэ защагъэпсэфын альэкыщт. Пстэумки кіэлэццыкүу мини 6,8-м ехъумэ япсауныгъэ агъэптырэшьщт. Аш пае сомэ миллион 71-рэ фэдиз къыхагъэкыгъ.

«Коронавирусымкэ шапхъэхэм ашыщхэр зэрэтирахыжырэм ехъигъэу мыгъэ кіэлэццыкүхэм языгъэпсэфыгъо уахътэ нэмикэу зэхашщт. Тапэклэ кээрэхбэзгъэм тетэу зекхэр, экскурсиехэр зэхашщтых, концертхэр къатыштых. Министрствэхэм пшээриль афэсшыгъ лагерьхэм алае программэ гъешэгъон зэхагъэуцонэу, Ау къэбзэнгъэмрэ эпидемиология шапхъэхэмрэ къыззэрдальтытэхэрэм джыри гүунэ лытфыщт. Фашэ зиэ шхинхэр кіэлэццыкүхэм агъотихэм тываа тедгээтыщт», — къыгуагъ Къумпыл Мурат.

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ ипресс-къулыкъу

Юфтихъабзэр къыззэуихъээ вице-премьерим шъольтырхэм «тхашуугъэпсэу» къариуагъ 2021-рэ ильесым, коронавирусым лъэшэу зыкызышиэтэгъэ лъэхъаным, кіэлэццыкүхэм языгъэпсэфыгъо уахътэ дэгъоу тъемафэм зэрэзэхашгъягъэм фэш.

Мыгъэ кіэлэццыкүу миллиони 5-м ехъумэ лагерьхэм защагъэпсэфын, япсауныгъэ ашагъэптын альэкыщт. Аш пае сомэ миллиард 58,9-рэ къатупщищт. Гъэреклорэм нахын процент 20-кэ ар нахыбы.

«Кіэлэццыкүхэр лагерим зэрагъэкло юут путевкэхэр къыззэкагъахъэхэ зыхъукэ, кэшбэхир афытырагъахъозэ, зыщагъэпсэфыщт организацихэм клонхэм кіэлэццыкүхэм лэпылэгъу зэрафэхъухэрэ программэм ипхырыщын лъагъэклотэшт. Мыгъэ программэм нахыбэу мыльку къыфыха-

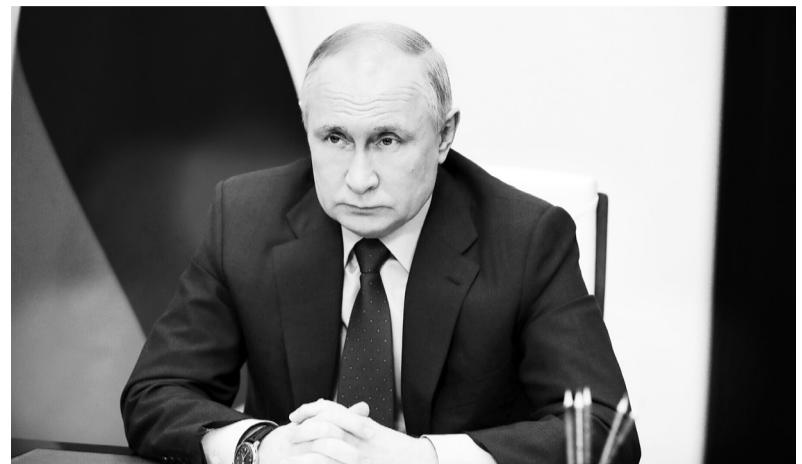

Гъэстыныпхъэ шхъуантIэр аIЭкIЭгъэхъэгъэним пае

УФ-м и Президентэу Владимир Путинир чыдэгъэгэз хызымэтэй иофыгъохэм зыщатегуущиIЭгъэхэ зэхэсигъом псальэ кышишызэ, Урысыем ишьолтырхэм зэкIэми гъэстыныпхъэ шхъуантIэр аIЭкIЭгъэхъэгъэним фытегъэпсихъэгъэ программэм зегъэушомбгъуягъэним мэхъанэшхо зэриIэр хигъэунэфыкыгь.

Къэралыгъом ипащэ къызарыуагъэмкэ, 2050-рэ ильэсийн нэс тельтигээ тъэралыгъо энергетическэ стратегилем ильэнэйкю шхъяаэхэм мыр ашыц ыкы ильэсэу тызхэтэйм ыонигъом и 15-м нэс аштэн фае.

— Урысыем ишьолтырхэм гъэстыныпхъэ шхъуантIэр аIЭкIЭгъэхъэгъэним ипрограммэ зед-тэгъэушомбгъун фае. Ар гъэцэкIагъэ зэрэхъурэм екIолакIэхэр кыфедгъотынм ыкы субъектэу, псэупIэу, унэу къыхиубытэхэрэм япчагъэ нахьыбэ тшыным мэхъанэшхо ил. Пшъэрэлтэу щытыр эзкIэми кыдгурэо, газыр зэпщэлIэн пльэкIыщт чыпIэхэм зэкIэми ар альыэсийн фае, — кылыагь Владимир Путиним.

Адыгейм и Лъэпкъ музей икъэгъэльэгъон Москва ѢыкIуагь

Урысые Федерацием изыкъэухъумэжын игъэорышIэнкэ Лъэпкъ гупчэм иегъэблэгъэ тхылькэ куулыкъум икъэгъэльэгъуапIэу Москва дэтым Адыгэ Республиком и Лъэпкъ музей икъэгъэльэгъон ѢыкIуагь. Адыгейм къэралыгъо гъэпсыкэ зиэрэ мыйгэ ильэси 100 зэрэхъурэм ар фэгъэхъыгъагь.

Къэгъэльэгъонир зэхажэним пае Лъэпкъ музэим иофышэхэр Москва клоогъагьэх. Купым хэтигъэх АР-м и Лъэпкъ музей ипащэ Джуигунэ Фатимэ, этнографилемкэ музэим иотдел инаучнэ иофышIэу шхъяаэ Сихъаджэкю Иринэ ыкыгьохэр зээгъэфэхъхэу, художественнэ-зэгъэкIуягъын отдельм иофышIэу Бжэц Замире. УФ-м изыкъэухъумэжын игъэорышIэнкэ Лъэпкъ гупчэм икъулыкъушэхэр, еджэрэ курсантхэр мэфэ заулэхэм къакIоцI адыгэ культурем, этнографилем, тильэпкъ тарихь идунаи хэшагъэхъу. Москва ѢыкIогъэ къэгъэльэгъоним иофышIэн хэлжъагьэу Сихъаджэкю Иринэ гүшүIэгъу тифхэхъугь.

— Ирин, УФ-м изыкъэухъумэжын игъэорышIэнкэ Лъэпкъ гупчэм къэгъэльэгъон кыншызэушуухынэу шуукын зэрэрагъэблэгъагъэм сида лъапсэу фэхъугъэр, сиц ар зыпкъ кыкIыгъэр?

— Зыцэ къепIогъэ куулыкъум егъэблэгъэ тхыльхэр АР-м и Лышьхъэ, культурэмкэ Министерствэм къафигъэхъыгъэх. Тимузей ипащэ Джуигунэ Фатимэ къэбарыр кынагъэсигь, аш лыпытэу гъэхъазырын игъэкIотыгъэхэр түублагъэх. Тикуль-

турэ, тихьишэ кызыштыкырэ пкыгъо 300 дгэхъазырыгъэ. УФ-м изыкъэухъумэжын игъэорышIэнкэ Лъэпкъ гупчэм Атриумкэ еджэхэр зал хэхигъэ ил. Ильэситф хъуягъэ ар мэлажэх. Апэрэу мыйгэ тимузей икъэгъэльэгъон ин аш ѢыкIуагь. Типкыгъохэр игъом кырашэллагъэх. Кытфагъэнэфэгъэ чыпIэм ахэр едгъэкIуагъэх, зэдгъэфагъэх. Тэ апэрэу мыйгэ тыкыонэу хъуягъэ, ау, гъэорышапIэм иофышэхэм кызыэрэтауагъэмкэ, Къэрэшэ-Щэрджэс Республиker кыраягъэблагьи (ахэм якъэралыгъо гъэпсыкэ зиэс 100 хууягъэ), якъэгъэльэгъон ѢыкIуагь. Ямузей иофышэхэр къэгъэльэгъоним къэбарэу пыльымкэ кыддэгожа-гъэх, зыдгъэхъазырынмкэ иэпIэгъу кытфэхъугъэх. Тэ тауж Къэбертэ-Бэлькъар Республиker икъэгъэльэгъон ѢыкIоцI. Джащ фэдэу зикъэралыгъо гъэпсыкэ ильэси 100-м нэсигэхъэ шьольырхэр кыихагъэшх. Гупчэм ипащэ, пащэм игуадэ шьольырхэм зафагъазэ ыкыгьохэр зэдгъэхъагъэх. Ишэшшуашэхэм ямузееу Москва дэхэм якъэгъэльэгъонхэри мыйгэкIох, зэкIэри зэдгъэчайх. ГъэорышIэн иофышэхэм кызыэрраушыхъатыгъэмкэ, ильэ-

ситфым бэ кыншагъэльэгъуагъэр. Дзэм щагъэфедэрэ машинэ инхэр Ѣызэхахымэ, Ѣызэхагъэуцжэхэу къэгъэльэгъон гъэшIэгъонхэр Ѣашыгъ. — Тэ тимузей икъэгъэльэгъон икъызэуухын сидаштэу зэхэштэгъагь?

— Адыгэ Республиком и Лышькло гъэорышIэнкэ Москва дэтым ипащэ иэнататэ зыгъэцкIэрэ Фатима Романовам къэгъэльэгъоним икъызэуухын къекIолгэхэе хъакIэхэм пэублэ гүшүIэкэ зафишэзагь. Джуигунэ Фатими, сэри нэужым къэгъэльэгъоним тыкытегуущиIагь. Къэшьокло купэу «Абреки» зыфиорэм дгэхъазырыгъэм икъызэуухын дахэу лъигъэкIо-тагь. Адыгэ къуаер, мыйэришэхэр, мыехьопэ псы Ѣыгъэр зытхэхэе ыланэр апэдгъохыгъ. ХъакIэ лъапIэхэм адыгэ къуаер кыихагъэшыгъ, иэшшуагъ агу икугъ.

Къэгъэльэгъонир Ѣашуашэхэм якъэралыгъо хэдгъэхъагъэх. Тарихыр кызыштыкырэ едзигъом Хэгъэгэ зэшохом ильэхъан тишиольыр зэрэрихыгъэр, лъыхъужэху тиэхэм якъэбар кыраштыкырэ пкыгъохэр хэдгъэхъагъэх. Археологилем фэгъэхъыгъэх пкыгъохэр шьольырхэр зыхэхъагъэхэр ятонэрэ едзигъор ары. Ящэнэрэ едзигъом этнографилем — адагэхэм якультурэ, тишэн-хабзэхэр кызыштыкырэ пкыгъохэр, шуашашхэр, анах гъэшIэгъонэу тиэ экспонатхэр хэхъагъэх. Ахэм анэмыкIеу тиэпIэласэхэм ялэшIагъэхэ АР-м и Лышькло гъэорышIэнкэ Москва дэтым чэлхэрэхэр кыншагъэлэгъоним хэдгъэлжъагъэх. Хъуажэ Рэмэзан, Еутых Асе ялэшIагъэхэр аш хэхъагъэх. Сыхъатныко зыфагъэнэфэхъэ экспурсиехэр сихъатым къехъурэ клощтыгъэх. Джащ фэдэу ашIогъэшIэгъонгъ къекIуалгэхэрэм тильэпкъ итарихъ. Мыехьопэ мотострелковэ бригадэм идээ куулыкъушэштыгъэхэм ашыщхэу джы Москва ѢыкIогъэхэр къэгъэльэгъоним къекIолгэнхэу хъуягъагъэх, ягуапэу,

ашIогъэшIэгъонэу юфтхьа-бзэм хэлжъагъэх.

— Сиц фэдэ упчIэха анахьэу кыншыуатыштыгъэхэр?

— Шуашхэм афэгъэхъыгъэ упчIабэ кыншыуатыштыгъэх. Анахьэу пхэ цуак-къэхэр ашIогъэшIэгъонгъ. «Михэр джынэс шьогъэфедэхэ?» — зыфэпштэйм фэдэ упчIэхэр кыншыуатыштыгъэх. Археологилем икъыгъохэм къакIэупчIагъэх. Мониторхэр Ѣытхэу видеомкэ тиэреспублике нэуасэ фэхъуштыгъэх: зыдэштэйт чыпIэр, тичыопс идэхэгъэ, тикшүшхъэхэм, ти-культурэ нах нэрыльэгъо нэуасэ зафашынэу амал ялагь. Къэралыгъо академическа къэшьокло ансамблэу «Налмэсым» лъэпкъ кыншохэр кыншыуатыштыгъэх. Къэшьо мэкъамхэр лъэшшэу агу рихыгъэх. Пышьхъэу КъумпIыл Мурат юфтэу зэшIихъэрэм, республикэм хахьоу ышыхъэрэм, лъеныхьоу нах зыкъэзэйштихэрэм джащ фэдэу къакIэупчIэштыгъэх. Тикуль, тигимн, тигерб тарихъ къэбарэу апэдгъохыгъ. ХъакIэ лъапIэхэм адыгэ къуаер кыихагъэшыгъ, иэшшуагъ агу икугъ.

дэштэгъэ пкыгъохэр, тишионэ зэтэлхъэри зэдгъэпшагъэх. Зэфэдэу къахэдгъэшыгъэхэри, зэрэзэтекIхэрэри хэдгъэунэфыкыгъэх. ГъэшIэгъонэу ти-зэдэлжъагъ.

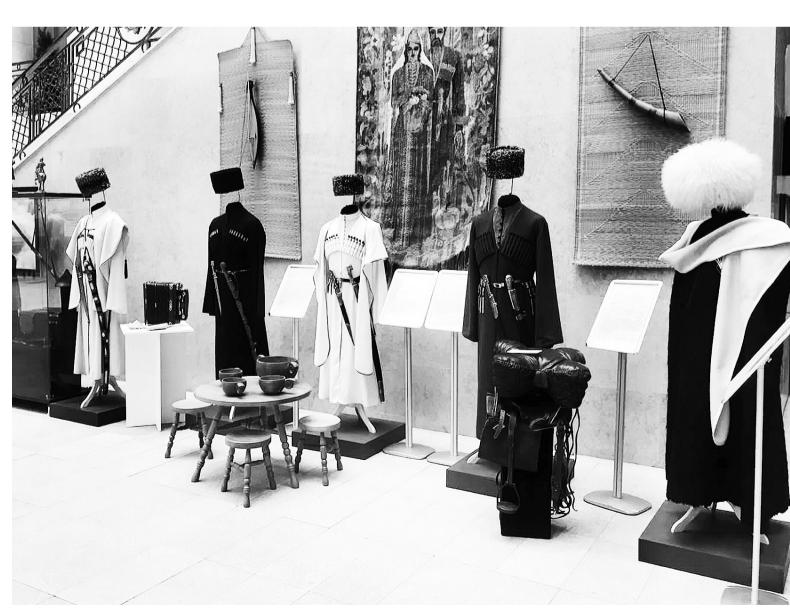
— КыкIэльыкIорэ къэгъэльэгъонир тиэ ѢыкIоцI, аш зыфэшIогъэхъазыра?

— КыкIэльыкIорэ къэгъэльэгъонир Хъуальхъыгъэ — Геленджик — ѢыкIоцI. БлэкIыгъэ ильэс ыланэрэ тиэхъагъэх. Бзыльфыгъэ ыкыгьохэр зыдэштэйт чыпIэр, тичыопс идэхэгъэ, тикшүшхъэхэм, ти-культурэ нах нэрыльэгъо нэуасэ зафашынэу амал ялагь. Къэралыгъо академическа къэшьокло ансамблэу «Налмэсым» лъэпкъ кыншохэр кыншыуатыштыгъэх. Къэшьо мэкъамхэр лъэшшэу агу рихыгъэх. Пышьхъэу КъумпIыл Мурат юфтэу зэшIихъэрэм, республикэм хахьоу ышыхъэрэм, лъеныхьоу нах зыкъэзэйштихэрэм джащ фэдэу къакIэупчIэштыгъэх. Тикуль, тигимн, тигерб тарихъ къэбарэу апэдгъохыгъ. ХъакIэ лъапIэхэм адыгэ къуаер кыихагъэшыгъ, иэшшуагъ агу икугъ.

— Тэ тызшыIэ уахътэм тэфэу Республиker Саха (Якутием) икультурэ гупчэм кыншагъэльэгъуагъ. Ялэпкъ шуашхэр кыншыуатыштыгъэх, ятарихъ къауатэштыгъ. Ижыре лъэпкъ гъэшIэгъон. Тпэчынататэ ѢыкIэльэгъон ѢыкIыгъэти, ти-зэдэлжъагъэх.

— Ашыгъум «от А до Я» зыфалорэм фэдэу шьольырхэм яижыирэ культурэхэр зэрэшIэнхэр, зэхэхъанхэрэу амал ѢыкIэ хъуягъэ, япльыгъэхэм къашхъэпагь.

— Ары, агъашIэгъуагъ лъэпкъ Ѣэмэ-псымэхэр, ижыкIэ дгээф-

— Тхъауегъэпсэу, Ирин. Лъэпкъ музэим ипчIэхэр шхъэуухынхэр ыкIэм фэкIох, тхъашуугъэпсэу си-кыншыуатыштыгъэх.

ТЭУ Замир.

Тизэдэгүүцүү Иэгъухэр

«Шыу мафэ» ильэпэ маф

Дэрбэ Тимур ильесэу «Бромберг щыкогъэ процессыр» зыфиорэм тэхигээ спектаклэу «Шыу мафэ» Адыгэ Республикаа и Льепкь театрэ кызыщагъэльгээ, культурэм ыльэнныкъокэ аар хуугъэшгээ инхэм ахэхьаг.

Пчыхыитуми зэкіэльыккоу Мыекуапэ спектаклэм щелльгээх, ары къэс залым цыифхэр бэу чэсигээх. Зэплыгъэхэр агу нэсигээх, ашымыгъупшэу ахэр «Шыу мафэ» бэрэ руушигъагъэх, льепкь хабзэр кызыштыкъирэ пьесэу адигэ дзэклолхэм афэгъэхыгъээр артистхэм кызыэрэгээлгээшошугъэр, аар къазэрэдхүүгъэр еплыгъэхэм зэдрыгъаштэу хайзунээсфыкыг.

Спектаклэм Адыгэ театрэм иартистхэр хэлжэгъэх. Роль шъхыалэм ашыщэу нэмыц прокурорэу Нойман къэзышыгъэр Адыгэ Республикаа инароднэ артистэу Тхъаркъохь Туцожь. Аш сиупчэхэр фээзээгъэх.

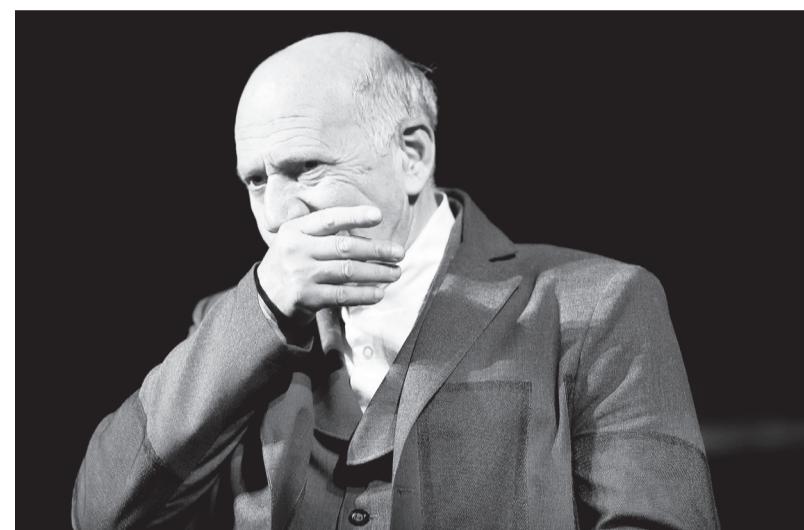
— *Туцожь, Дэрбэ Тимур ытыхыгъэ пьесэр хуугъэшгээ шылыкъэм атехигъ. Ахэр тарихынм кыхэннагъэх. Пьесэр зэрэгхүүгъэмэ спектаклэр зэрэгзүүцүгъэмэ сида зэрэзтэкихэрэр?*

— Мы хышьэм харьзынэцым чыпэ зышиубытгээр ильэс 172-рэ хуугъэу непэрэ мафэхэм кыздынсажыгъ. Тигуапэ аш фэдэ хуугъэшгээх тильепкь щыш клаалэм къяхуулагъагъэр кызыэрэлтэйсажыгъэр. Тшогъешшёнонэу тоф дэтшлагь спектаклэм. Цыифхэр зэплыгъэхэмэ тарихынм щыш нэкубтхояхэмэ зеткыих.

Шуульгъуныгъэ темэр Тимур хигъэуцауг — герой шъхыалэм нэмыц пшашшээр шу ельэгъу. Аш пьесэр нахь гэшэгъон кышыгъ. Рольхэм күцү я, псхыхъагъех.

— *О прокурорым ироль къэн-шыгъ. Къэбгэлэгъуагъэр нэмыц прокурор, цыифхъаши. Иэнатлэмэ цыфыгъэмэ, тымрэ прокурорымрэ сидэүүтэу зэнэцчыгъэ хуугъэх, сида нахь кынтикъуагъэр?*

— Къэсшыгъэ ролым — прокурорэу Нойман — адигэхэр зыфдэхэр ешлэх, бэмэ яджагь, гэсэгэх, анах шхъэклифэ зыфашынтыгъэ прокурорэу. Пруссием исыгъэмэ ашыщ. Мыщ адигэхэм дэй къяхуулэ шлонгъоп, шхъэклифэ афешы, шу ельэгъух, ельтэйтэх. Ау ыпху ары зэкіэри зыпкь кыкыгъэр. Прокурорыр ыпху фэгүлагь, унэгээ дахэ шыненшиш, Европэм иобществэ чыпэ зишиубытэ шлонгъуагъ. Шхъэгъусэр имыгъэжээш пшашшээр изакью кызыифанэм, аш ишынэгъэ фигъэшшошагъ. Мощ фэдис кын зыпшэ дэлхээ, заомэ ахэлжэхэрэ имыгъэжэгъу клаалэр ишашшэ кызыэрэхихыгъэр хэуукононгъээ прокурорым ыльтагь. Аш дакломэ сидау хуушта, тыйдэ ёшыпсэущта, сида фэдэ ёшылактэ иштэх? Джалы мысаагъу ёшылактэ прокурорым Шыумафэ зыкыпигъохырэ. Шынкъэмкэ, аш зи мыхъун ёшыгъэп — игъу сэгээ дзэклолхэм, ежыри зэрхэлтэу, Пруссием игъунапкэ зэрэзпачыгъэр ары нылэп. Дэеу адепсэугъэхэп ыки пэгъокыгъэх. Ау ахьщэ къуальхъа афишын ээ прокурорым ахэр еумысих.

мыхъэр егъахъэ. Ыгу ихыкырэр къэбгэлэгъеноир псынкээп, аш нахь кынижь ироль къэпшынэир. Льепкьым пэуцурэм сыгукэ десмыгъаштэу, ау кытэплырэм героир ышошь згэхъуныр пшэрэиль шхъалэу сиагь.

— *Спектаклэр мэклифэ аш хэт геройхэм къялорэ гузылээ зырызхэр тигу кынагъэх. Очылым игузылэхэу «Мы адигэхэм якъэбзагъэ ныбжын тицкэхъацтн» — а уахтэм льепкьым осэихоу фашыгъэм ишихъатых. Гузылэхэу Шыумафэ илуагъэхэр: «О лыгъээ зэрэхэлтийр сэ силагь!» Льепкьым зэрэжтэу зыфэбгэзээз, «Лыгъээ зэрэхэлтийр сэ силагь!» Порэм фэдэу. Льойхэу очылым-рэ прокурорымрэ зытесигъэхэз льэгаплэхэм якъуалэцтэгъэхэр кыдаахыгъэхийн, льэмидж эзиклээрэхъужыжэхэрэр, ахэм анышлэгээ цыган-лэгээжъицхэр Фемидэм итамыгъэхэу шылыкъагъэр зытцизэпашчырэ уиштэйлээзээрэхъухэрэр. Шыумафэ илэхэр, ылтыакъохэр зэрэхъигъэгъээшийнхээр къамэлээ кызэрэзинхээр, къэхъацтн илэхэрээр. Аш эдээдээлэхээхэрээр. А зэтстури мэхъанэ ку зилэ тамыгъэу къэлэгъох.*

— Бэгъушшэ Анзор очылым ироль кыуулкэлпкыгъ, гузылэхэр аш кылохэрэм льепкьым ыкулкыгъ.

— Бэгъушшэ Анзор очылым ироль кыуулкэлпкыгъ, гузылэхэр аш кылохэрэм льепкьым ыкулкыгъ.

къагъэлэгъагьо: «Черкесхэр яцы-күгюм щегэжэгъэу щэрионым фагъасэх. Шабзэки, щэкі, сэшхоки, къамэки уапшүееклон умыльэкынэу щэлэхэфэ загъасэ. Шыр зэрэгзэеклорэр, шым ахэр зэрэфыцхэр, шыхэр къазэрэфыцхытжхэр — заом нэмыкы щымылэу ашошь хуугъэ, аш хэт зээлтихээ. Шыумафэ заом хи-шыжыма шлонгъоу а шыр льэгонджешишхъэкэе ыпашхъээ кызыэрэритысахъагъэр, ыныбэгбүүкэ гъолын зэрэзтийрэгэшшэхъажынтыгъэр. Зэрэфэмэлтэхъажынтыгъэр кыгурьорэм фэдагь. Аш фэдэу шыр агъасэми ныбжын сиагъэл. «Иэлхэр» alo, а лэлхэм хабзэу ялэр, напэр кызыэрэрахъумэрэр, ахэм якъэбзагъэ тэ тыкэхъанкэ тиээр бэ!»

Бэу кын спэгъугъэ. Аш фэдиз дэхагъэр чэсигурумэныш ыпшээ сиыклон фэягъэ сэ къэшшыгъэ прокурорым иролькэ. ыпшээ сиыкынкээлээ пшашшээр сиэлэхэшт. Адигэхэм афэгъэхыгъэ гузылээ инхэу, шылыкъэхэу, куячлэхэу мы пьесэм хэтхэм шхъафэу цыифхэр ябгээджэнхэ, зэхягъэхынхэ фае. Сценэм имызакью, тиэх мафэхэр ахэр зыщыгъэйнхэ фаехэр. Ахэр льепкьым инэпэппльых.

— *Спектаклэ ужым гээзтэу «Адыгэ макъэм» и Телеграм-канал театральнэ критикэу Шхъэлэхъо Светланэ о къэн-шыгъэ ролым фэгъэхыгъэу мыш фэдэу кыригъэхъэгъагь.*

«Режиссеры, актеры гу-щылээ къамыгъээу ижээжоты-гээу пьесэм дэлэжэгъэх...

Тхъаркъуахьом нэгүүхьор (ма-ска), шъхыацтэхъээр (парик) фэлазу зэрээрихъэхэрэр. Зы-тес льэгаплэм жыс къэлэту лъэоимкэ зэрэдчээжэсээр, кызыэрчэхыжэсээр... Ак-терыр Иэлэлээ шылыкъ,

шъхыац фэсэши!» Нэгү-

ухьом кыфэдгээжэжээ,

Европэм ис цыифхэр

къэзгэлэгъацтэгъэхэм

ахэр агульгъэх. Сида аш имхъаныгъэр?

бытгээх, кыгурьуагъэх, кы-шыгъэх. Дэхагъэу, мэхъанэу ропым илэр зэхишагь.

Нэм къыкылэуцо Шыумафэ иныбдэгъу дзэклолхэр игуусэхэу мэшюокхэр зыткыхэрэ воказалым тетхэу, прокурорым ишашшээ аперэу зытыукаэрэ пыгыгъо спектаклэм хэтыр:

Шыумаф: Сэ сзыфаар сшэ-нэу пцэ.

Маргрезе: Сэ сцээр Маргрезе, синэмыц пшашшэ.

Шыумаф: Ар цэ дах. Марзет тызэроджэштэй.

Маргрезе: Марзет, сида Марзета?

Шыумаф: Адыгэ гуашэ ухумэ джары кызыэрэоджэштхэр, — Шыумафэ гушюээ иныбдэгъу-хэм закыфегъазэ. Шуульэгъум зэльшиштээ кэлаклээм иобраз Хуадэкэо Азэмэт кыдэхху.

— Роли зэфэшхъафхэр спек-таклэм хэтых. Ахэм эз-ащиц прокурорым ытхьюу Маргрезе иролзу Тхъэлэхъо.

Маржэнэт кыншыгъэхэр. Ар анах роль гээшлэгъонхэм ыкчи кынхэм ашиц. Пхуум-рэ тымрэ азыфагу кытэдэжэ-гээ зэгурьмынхээр ишулъэ-гүүнгүүзэу Маргрезе Шыумафэ фиишыгъэм кыхээгъигъиг. Ар

къэжсүгъэлэхъоныр сибуу-щтэу кыыжсүдэхъуагъигь?

— Марджэнэт ироль усэкэх тхыгъэ. Дэгъоу кыгурьуагъ. Хахъозэ дэклоягь, зы ордээд кыгурьуагъэм фэд. Бэрэ ашыгыгь

репетицихэм. Режиссерым «умыгъ» ыуагъэп. Кіэухым тыйфакло зэхүм, «щигъэт» ыозэ режиссерым Мардженэт ыэжагъ. Үлхуу шу ельгэй прокурорым. Ар игушылэм киаушыхыаты: «Уянэ зэблэсхүн слээкыгъэп. Ау ны зиэхэм уямыхьопсэн, умынэтупцэнным сыйпильгыгъ. Уянэ зэлпэм киесчжэжыгътэп, киесчжэжырэм ияяэ киушигъэхкимэ сүү. Ош нахь льапэ сэ сиагъэп, о сэ сыгу ухэтгэй. Егашэм насыпышо узэрэхүйтгэтийн сыйкэхьопсызэ киесчжэгъ. Нэмийк гьогу сэ фыхсхыгъэр, нэмийк кал сэ килюспэсэштыгъэр, ау мы черкесыр о киахэпхыгъэмэ, сыйд сикниими, кыбдесэгжаштэ. Тхэм насыпышо шууеш, шууздегжэтгэхъэ! Гьогу мафэ шуутех!» Тыр өуцуалэ пхум киахихыгъэм. Мы сценэм анах эмоциональнэ киаучэ илэу щыт.

Емкүлж Андзор сыйкыыштыхуу сшлонгъу. Чэчи мафи киэмийцуулоо ыоф ышлагъ. Лъэоим зэрэдэкло-ежырэр Шумафэ, ишъэогъу дээжилхэр зэрэгтхэр, ежыр кіэухым киэзыгъэтэре лъэгапэр — зэкэ зымын ыргуу илэу кишигъэхъягъ, гъэпсыгъе хуугъе, киизэпшыуаагъ.

— Прокурорым ироль киэмышигъэмэ, хэт ироль киахэпхыштыгъэр?

— Очылыр ары. (Теуцож мэшхү.) Аш Дэрбэ Тимур жабзуу үүлхъягъэр! Непэ, сэрымэ, згъэфедэштыгъэ а гүшүүхэр, цыфмэ зэхязгъэхыштыгъэ. Лъэпкын щитхуу пылтыр, уасуу фашыштыгъэр пстэуми ашлан фое!

— Спектаклэр Мыекъуапэ гъогогуунтю зээгэлхүүкюу, Краснодар зынчыгъэльгээгъуагъ. Хэт нахь фабэу кышигъуунтэгъокыгъэр?

— Краснодар щиэхэр нахь эмоциональнэхэу кысщыхуу. Бэгүүшээ Анзор монолог киызшым, залым чэсхэр Іэгү фытеуагъэх. «Тхэм насыпышо шууеш, шууздегжэтгэхъэ!» сэ киызысэлом, джащ фэдэу Іэгүш тоуагъэх. Джаш фэдэу чыпэхэр киахэкыгъэх. Тэ тизритель фэшьхъаф. Пчыхынчи щиагъэхэр зэфшьхъафыгъэх. Ау яшынкъяуу кытэлгэлтийгъэх, спектаклэр ашло-гъэшгэгъонигъ.

— Адыгэем къэралыгъо гээ-псыкээ зиэр мыгъэ ильэс 100 мэхъу. А хуугъээ-шагъэм мыннесэр Лъэнкъ театэрэл фэгъэшүүши. Ектуу шынкъэу кысшигъи. Сыйд фэдэу ыофхъабзэхэр джыри театэрэл зхишигъенх?

— Мы спектаклэр фэдэу Тэмыр Кавказым щагъеуцугъэп. Тэ ар кындахэхъугъ. Титхаклохэм, тиусаклохэм ятхыгъэхэм ашынхэр зыхэхъащхээ къэгэлтээгъон Хъакъуй Асптан зэхишшт. Джыдэдээм ар тэгэхъаазыры, аугью-игъэр бэ. Кытфагошыгъынчыгъуу кытэлхэхэр, пчыхызэхахъэр театраллизованнэу тышыт. «Шыу мафэр» ашшэ илэу ильэс реним къэдгэлтээгъоцт.

— Тэуцожь, тхъаугъэпсэу сиунчэхэм джэсүап гъэшгээхонхэр кызэрэяныгъынгъэмкээ. Лъэнкъ театэрэл джыри тиесээ гъэшгээхонхэр, актер бэлахъэу тиэхэр кышигъуунхэр, лъэнкъым, адигэм ыцээ дахахъээ кынэн шыуфэгъи. Тхъаугъэпсэу.

ТЭУ Замир.

ТХЫЛЪЫМ ИЛЬЭТЕГЬЭУЦУ

АДЫГЭ КЬАМЫЛЫР ЗИЕ ЛЪЭПКЫМ КЬЫФЭКЛЖЫ

Мэлтыльфэгъум и 14-м АР-м итхыльеджапэ Гъукэ Замудин итхылыкэу «Адыгэ къамыл». («Черкес (адыгэ) къамыл») зыфиорэм ильэтигъэуцо щыагъ.

Адыгэ музыкальнэ культурэм чылыпэ ин щызыбубытшоо ыофшагъэр 2022-м — лъэпкъ искүсствэм ыкылтийн киэнэм я Ильэс тэфэу кыдэгкыгъ.

Иофхъабзээм Адыгэ Республиком ишлэнгээлжхэм ашынхэр, лъэпкъ интеллигентием инахыжж гъэшшуагъэхэр, АР-м культурэмкэ и Министерстве киикыгъэхэр, еджэпэ зэфэшьхъафхэу Мыекъуапэ дэтхэм ашеджэхэрэр, журналистхэр ыкылтийн искүсствэр зикласхэр хэлжэхъаагъ.

Гъукэ Замудин ильэпкъ пайома, зылхамыссыжхэрэм ашынхэр — ыофшылхуу. Ар АР-м изаслуженен суртыши, Урысын эсүрэтийнхэм я Союз хэт, художествэхэмкэ Урысын академиим идипломзхэй. Адыгэ пэсэрэ культурын ишшэтакуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпситү шыкэлпшынэм икьеэхон зылхамыссыжхэр — ыофшылхуу. Адыгэ пылаблэм, лъэпкъ пынинэ ыэмэ-псымэхэм яшынкээ ыэлэс. Тхыльхэе «Адыгэ пылаблэм искүсств», «Шыкэлпшынэ къегэшыкэе зэтэгъашэ», «Адыгэ шыкэлпшынэм и Атлас» зыфиорэр Мыекъуапэ кыншыдэгкыгъэх. Гъукэл Замудин пэсэрэ бзэпсит

Евгений Шварц и Мыекъуап

Культурэм ыльэнныкъок! 6 Пышхъэм ыгъэнэфгээ фондын иахьщэ 16-ынэгъук! ар зэхаж ўкы федэшныр зи-мышьэриль зэхажаа «Культпросветымрэ» волонтер купеу «Дом Шварца» зыфиорэм дэлжэхэрэмрэ зээкигъуху ар аяацак! Лягъом игъэпсык! зыфэдщтэм изэхэгъэуцон зекозещэ Ирина Константиновам тоф дишлаг. Зэрхабзэу, Ленинным ыцэ зыхыре гупчэм гьогууанер щаублаг. Чып! эм пэблагъэу щит посэуалъеу, я 20-рэ лэшгэгъум иалэрэ ильэс-хэм хак! эштэу лажжэштгээ «Европейский» зыфалоштыгээм иунхэм ашыш Шварцхэм яуна-тэе Мыекъуапэ кызызкошым апэрэ бысымып! фэхкугъаг. Аш дэжым Евгений Шварц ильэситф ынныбжыг. Ары кыз-щежжэхэр Евгений Шварц игууэкъык! цэрийхэр.

Шварц игууэкъык! за-къохар ары Мыекъуапэ иблэкигъэ игъэкотгъэу кыз-щигъэлэгъагъэу ти! эр. Къалэм иблэкигъэ зэбгэшэнимк! ахэр зы амалышу. Исаатхэм уяджэ зыхырэм а лъэхъаныр нафау нэм кык-кэуцо. Шыпкъэ, тхигъэхэм тарих лъапсэ яэу щитэп. Ары нахь мышеми, я 20-рэ лэшгэгъум иублэгъухэм Мыекъуапэ щилэк! - псэуки! дэлгэгъэр зыфэдэр дэгъоу кырелотыкы. Аш игууэкъык! хэм сарыгуузаээ непэр лягъор згъэпсыгъэ, — кьеутат зекоз-зашэ Ирина Константиновам. Лягъор зэхэзигъэуцогъэ Иринэ ахэр илэпийгъугъэх.

Пстэумки экскурсиер сыхат-титул тельятааг. Евгений Шварц игууэкъык! хэм зигугуу къашишыре псэольэ 15-р аш къызэлльеубыты. Километрэ фэдиз хүрэе чынаалъэм пстэури кыреубытэ. Краснооктябрьскэр, Победэр, Пушкиним ыцэ зыхырэр ўкы Первомайскэр — мы урамхэм нахьибэрэмк! гьогууанер ахырэкы. Псэуальеу зекозщэм зигугуу кышыхэрэр зек! я 19-рэ лэшгэгъум ык! — я 20-м иублэгъухэм агъеуцугъагъэх. Ахэм ашыщых Капланов зэшхэм, Зиньковецкэм, Соловьевхэм, Пушкиним ацэ зыхыре ўкы нэмийк! унабэхэр. Ильэсипш!

Мы ильэсими! апэрэ къэлэ экскурсиер Мыекъуапэ щык! уагъ. «Евгений Шварц и Мыекъуап» зыфиорэм проектын кыдыхэлъытэгээ лягъор ашк! ублап! хууцээ.

имыкью Евгений Шварц Мыекъуапэ щык! уагъ а пстэури ынэгу къэлкыгъэх, ишлэж къыхнагъэх, нэүжим игууэкъык! хэм зигугуу непэрэ мафэм кыднэссыжыгъэх ахитхагъэх.

— Экскурсием апэрэу сый-къыхэфаг. Сыгушли, сабийхэри кызыздэсцагъэх. Къалэм мафэ къэс зехъожбы. Тшлогъэшгэгъон иблэкигъэ. Кызэрчэлкыгъэмк! аш итарих щыщэу бэ тымышшэрэр. Евгений Шварц игууэкъык! хэм сяджэним непэрэ дэкыгъом сыйкыфигъэблаг. Мы лъэн-къомк! сшэрэм хэзгэхъон симурад, — кыхегъэшты экскурсием хэлэжагъэу, къэлэдэ-сэу Наталья Павлюк.

Къалэм иблэкигъэ щит къэбар гъэшгэхонхэр зээзигъашэ зышлонгъохэр мызыгъэгуре

дэкыгъомк! мымак! кыч! кыгъ. Раххувхэцтыгъэ нэбгэрэ 20-м ычып! эк! 40 къеклонлаг. Ахэм ашыщыбэр Мыекъуапэ дэс, районхэм къарыкыгъэхэри ахэтигъэх. Ау ахэм афэмидэу Алексей Усовыр Бытырбыф (Санкт-Петербург) къик! кыгъ. Адьгейим икъек! огу мы экскурсием изэхэшгэу тыригъэфаг.

— Гъэшгэгъон дэд. Шварц игугуу зэхэсхыгъэу щитыгъ, ау Мыекъуапэ щыпсэугъэм сшагъэп. Зекозщэ Ирина Константиновам дунзэ хытым тхаклом фэгъэхыгъэ экскурсию зэхищэхэрэр кыригъахъэхэу зысэлгэгъум сыйзэпистаг ўкы сигуапэу сыйкеблэгъаг, сыйк! гэжъорэп, — тышигъэгъозаг Алексей Усовым.

Ирина Константиновам

иофхъабзэхэр мыгъэшгэгъонхэ ылъэк! щитэп. Фэдэу, къэбарыр къыппкырыхъэу, узлэпишэу, Евгений Шварц игууэкъык! сатырхэм ахэмийкуу къээзыотэн зыльэкырэр а зыр ары. Аш нахь дэгъоу Мыекъуапэ иблэкигъэ зышшэрэ къалэм кыдэмийкыщтэу плом хэукъонгъэ хууцтэп. Къэбарэу зэригъэуурэх хъарынэц тхигъэхэм къахих закъоу щимытэу, Евгений Шварц игууэкъык! тхигъэхэр ахэм агольеу зедэгъэфедэх, сыда плом э Мыекъуапэ фырил шуульэгъур тхаклом исатырхэу зеджагъэхэм ашиу-благъ.

— Сэ Мыекъуапэ сыйшишэп. Къэк! уагъэхэм сащыц. Мыш сыйшишэпээрэр ильэс 30 фэдиз хууцээ ны! эп. Ары нахь мышеми, шуу слъэгъуцээ.

АНЦОКЬО Ирин.

Творческэ зэнэкъокъухэр зэхажэх

Тидзэк! олхэм лыхуужынгъэшхо зэрэзэрахъэрэм, Теклоныгъэм и Мафэ афэгъэхыгъэ урысые творческэ зэнэкъокъухэр зэхажэх. Ахэм ахэлаж ўх зышлонгъохэм элекtron мэкъэгъэур зэхэщаюхэм алэклагъэхан фое.

Порталэу «НИКА» (оценника.рф) щызэхашэрэ иофхъабзэхэм къэлэцькыухэри зынныбжь икуу-тхэхэри тикъэралыгъо тарихъ

гъогоу къык! гъэм нэуасэ фашыг, Хэгъэгү зэошхомк! шэ-нэгъэу я! эм нахь зырагъэ-ушъомбгъу, я Хэгъэгү руу-

шонхэу къэлэцькыухэр агъасэх. Зэнэкъокъухэм афэгъэхыгъэ къэбархэр игъекотгъэу официальна сайтэу «оценника.рф»

зыфиорэм итых. Ныжжэу я! эм емьлытгъэу хэти зэнэкъокъухэм ахэлэж ўх зышлонгъохэм элекtron мэкъэгъэур зэхэщаюхэм алэклагъэхан фое.

шапхъэу щыгъэхэр ижүүгъотэштих. Иофхъоу шуузыгъэгумэ-къыхэрэмк! зэнэкъокъум ико-ординаторхэм «admin@oc-nika.ru» зыфиорэ сайтымк! зафэжкугъэзэн шуульэкыщтэп.

Мыхэр о уицьыфых, Адыгеир!

Апэрэ адыгэ археологышху

Зэлъашлэрэ адигэ шэныгъэлжьэу Аульэ Пщымафэ фэбгъэдэн е ёбгээшэн гори Темыр Кавказым иархеолог-ушэтаклохэм ахэтэп.

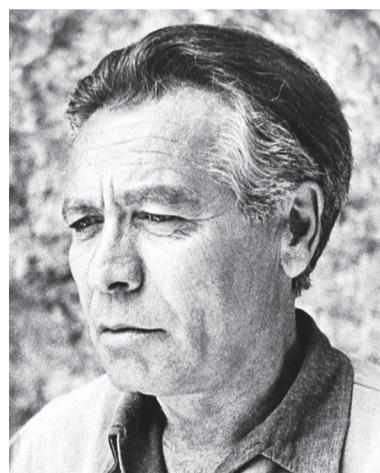

Юфыр икласэу, ыгуи ыпсий фэгъээпагъяу, чым бгэкіэ хэльяу ильэсыбахэм экспедицииу зыхэлжьеагъэхэм шёгъэшхоу къатыгъем тихгээгүкэе мыхжо лэшэгъум иапэрэ къэгъотаклохэм ыкчи ушэтаклохэм ясатирэ хэхигъэ ар тыригъеуциагъ. Чытын, губгэе лъыхон-къэгъотынхэм аш ильэс 35-рэ атыригъекюдагъ, къушхэ Закубаньем къышхигъэштигъ ыкчи къушхигъатыгъ мыхжо лэшэгъум исаугуэт 85-рэ фэдиз.

Аульэ Пщымафэ гъэтхапэм 1927-рэ ильэсэм Адыгэим ит къоджэшху Хъакурынхэхабэе къышхигъулыгъ, мэкумэшшишэ унагью щаплыгъ. Къоджэ гуртын еджаплэр къизеухым, едженир Мыеекъопэ къэлэегэдже институтын щылыгъекюдагъ, 1948-рэ ильэсэм П. Аульэм Ростов дэт къэралыгъ къэлэеъдже институтыр къушхигъ, тарихымкэ диплом къиратыгъ, лъэпкэ гъесэнгъэм исистемэ ильэси 10-рэ юф щишлагъ.

1957-рэ ильэсэм Аульэ Пщымафэ Грузиим аспирантурэм щычайхагъ. Хэку гупсэм итарих ыкчи иэтнографие лъэш дэдэу зэрэдахыхырэм, ежэ сэнаущыгъэ гъэшэгъонэу хэлтыр — ушэтакло-къэгъотэкю чанэу зэрэштигъ къагъенэфагъ. Иапэрэ (ежэ иштоигъоныгъекэ) тыйнхэм уштэйин инхэм къифашагъ: лъыхъоштигъ ыкчи ижъирэ саугъетыгъ къи-хигъэштигъ.

1958-рэ ильэсэм аспирант ныбжыкъим палеолитым епхыгъе саугъетыгъ станицэу Аба-

пэу, опсэуфекі, Аульэ Пщымафэ Адыгэ научнэ-исследовательскэ институтыр археологиекі исектор иофышлагъ, отделын ипэщаагъ.

1961-рэ ильэсирэ П. Аульэмкэ гъэбэжжулъагъ: зыфэдэ щымылэу, Кавказым аш пеён имытэу ижъирэ цыфым игочэгъ, псеуплэ зэхэт Гупсске къушхээтиякэ къышхигъэштигъ. Ижъирэ цыфэу неандертальцэм икъупшхээ-лъашхэхэр мыш бэу къышчичихыгъ, анахъу Баракъе гъочиэтыгъ. Аульэм иофышлагъ ихъатыркэ зэрэдунаеу ижъирэ цыфым

итепльагъэр, ар зэрэзхэльтигъэр палеантропологхэм щагъэунэфыгъ, П. Аульэм иофышлагъхэр дышъэ фондым илахь лъаплэх. Пшызэ ижъирэ уцу-пэхэри Пщымафэ ленинградскэ шэныгъэлжьхэр игусэхэу къыхигъэштигъ ыкчи къушхигъэтагъ. Мы иофышло лэжкынгъэр ыльапс (зэхэт) автор куп зэдирье монографиу «Неандертальцы Гуппского ущелья на Северном Кавказе» (1994), мыйр шэныгъэлжьым иаужырэ иофышлагъ.

Пщымафэ къыгъоти, къушхигъэтагъ мыхжо Ымэ-псымэхэм яколлекции Темыр Кавказымкэ анахь ин ыкчи уасэ зил (пкыгъо 200000 хэхъэ) ыкчи Урысые Федерациимкэ анахь мэхъянэ зыфаширэ. Мы угъоньгъэхэм ашыц пкыгъохэр АР-м и Лъэпкэ музей имызакъо, къалеу Москва и Къэралыгъо тарихъ музей ыкчи Тбилиси и Къэралыгъо музей ачлэлихъ.

П. Аульэм иугоигъэхэр зэкээ зэхифыгъэх, зэхигъэушхъафыгъыгъ, мыхжо Ымэ-псымэ минчъагъэр къышхигъэхэр, джареу ышлэрэр ыгъэцэлэпэнэир къидэхъуцтыгъ. Зэлъашлэрэ археолог-ушэтаклохуу П. О. Аульэм иофышлагъхэм сыйдигъуу специалистхэм, студентхэм ыкчи

аспирантхэм, палеолитым дэлжэхэрэм зафагъазэ.

Адыгэ археологышху Аульэ Пщымафэ инаучнэ статьяхэр къыдэкыгъо зэфэшхъафхэм къашхиутигъэх. Тхыльэу «История народов Северного Кавказа с древнейших времен до конца XVIII в.» (М., 1988) зыфилорэр гүусэ нэбгыритуу илэу къыдигъэкыгъ, аш щыц шъхъэ илэу «Палеолитические охотники и собиратели» зыцэр.

Шэныгъэлжь цэрылоу Аульэ Пщымафэ лъэнэнкъуабэкэ научнэ иофышэгъэшхо ил. Аш игулытэкэ научнэ-ушэтэкло институтым ренэу сборникуу «Вопросы археологии» къыщыдаагъэкы хуугъагъ, аш ежэ Пщымафэ иредакторыгъ, къидэхъэрэ тхыгъэхэмкэ пшъэдэкыж зилэ редакторыгъ, рецензиенхэр, статьяхэр бэу къышхигъаутыгъэх. Аульэм методичесэ ылпыгъэхъэрэ хэкум иеджаплэхэм якэлэе гаджэхэм апае, адыгэхэм ятарихъкэ статьяхэр этнографиекі, топонимикэмкэ, этнонимикэмкэ бэу къыдигъэкыгъэх. Археология иофышэнышхом хотэу ильэсэйбэрэ Адыгэим мэхъяне зилэ ихъугъэ-шагъэхэмкэ тхыльхэр къыдигъэкыгъэх.

Аульэ Пщымафэ чанэу археологхэм я Всесоюзнэ конференциехэм — Крупновскэ ёдженхэм ахэлажьэштигъ. Идокладхэр дэгүгэе шапхээ зилэхэкэ дунэе формуухэм тлогъогого ашыгъаунэфыгъыгъэх. Хэкум ыкчи хэгъэгум яобщественэ щылакэ чанэу зэрэхэлжьеу ыкчи гъэхэгъэ инхэр тарихъ наукаем зэрэштирилэе апае медалэу «За доблестный труд» зыфилорэр къыфагъэшьошагъ.

П. Аульэм тыгъэгъазэм, 1991-рэ ильэсэм ишыэнгъэ ыуухыгъ, ильэс 64-рэ нылэп къыгъэшагъэр, гушхъэкэн бай къынингэ.

Шэклогум и 30-м, 1992-рэ ильэсэм РАН-м материальна күлтурэмкэ и Институт адыгэ шэныгъэлжь-археологуу П. О. Аульэм ишлэж агъэлаплэу шэныгъэе еджэнхэр Санкт-Петербург щызэхицэгъагъэх. Аш къильтыкын ыкчи доклад зэфэшхъафхуу Аульэм инаучнэ иофышэгъэшхо къыщашыгъэх. Къалеу Мыеекъупэ, зызыпсэуугэе унэу урамэу Краснооктябрьскэм тетым, мыхжобгуу къышыфызэуахыгъ, «1966-рэ ильэсэм къышгээжьеагъэу 1991-рэ ильэсэм нэс мыш Адыгэимкэ апэрэ археологуу П. О. Аульэр щыпсэуугэ» аш тетхагъ.

Шыагъэмэ, лыгъэсэнгъэшхомынбж ильэс 95-рэ хуущтыгъэ.

Искусствэр, кІэлэцЫкІухэр

ЯшІэнүгъэхэм ахагъахъо

Адыгейим и Къэралыгъо программэу «Культурэм ихэхъонигъэхэр» зыфиорэм хэхъэрэ зэнэкъокъу Мыекъуапэ щыкъуагь.

Республикэм искустввэхэмкэ икілэцыкыу еджапіеу N 1-р, Адыгэ Республикэм культурэмкэ и Министерствэ кІэлэцакло фэхъухи, теориемкэ олимпиадэ зэхашагь. КІэлэеджаклохэм яшіены-

гъэхэм ахагъэхъоним, сэнэхъатэу къыхахыщтим нахышоу зыфа гъэсэним афэши искустввэм ильенкъуабэхэр къыдалъятахъэх.

2020-рэ ильэсым искустввэхэмкэ икілэцыкыу еджапіэр зычлэт

унэм гъэцэкіэжын Ёофыгъохэр щыкъуагъэх, зэтырагъэпсыхъяжыгъ.

Урсылем и Президентэу Владимир Путиним инашоу щыенүгъэм щыпхырашызэ, «Гъесэны-

гъэм ихэхъонигъ» зыфиорэм программэм диштэрэ Ёофхэр лъагъэклутэх.

Музыкэм итеорие зэрагъэшшэйнм ехыилгэгъэ олимпиадэм «сольфеджи» зыфиорэм едзыгъюм кІэлэеджаклохэм яшіенүгъэхэр къышагъэлъягъуагь.

Адыгэ Республикэм искустввэхэмкэ икілэцыкыу еджапіеу Лъэцэрыкъо Кимэ ыцлэ зыхырэм, Инэм, Яблоновскэм, Дондуковскэм, Адыгэкъалэ Республикэм искустввэхэмкэ икілэцыкыу еджапіеу N 1-м защицыгъасэхэр зэхэшаклохэр ядэуугъэх.

Ильэси 5 еджагъэхэм язэнекъокъу Марина Маринец алэрэ чыпілэр къышыдихыгъ, лауреат хуугъэх, кІэлэеъаджэр М. Маринец, Инэм щыщых.

Ильэси 8 еджагъэхэм къаахэшгъэх Матвей Алешиныр, Кира Кривенкэр. ДШИ N 6-м М. Алешиныр щеджэ, Т. Кривенкэм Дондуковскэм зыщегъасэ, А. Мэрэтикъор икілэеъаджэр.

Олимпиадэм илауреатхэр зыгъэхъазырыгъэх кІэлэеъаджэр Татьяна Мухинам, Анастасия Аксеновам, Мэрэтикъо Аиде, Марина Маринец, Лилия Кудиравом щытху тхылхъэр аратыжыгъэх. Хагъеунэфыкырэ чыпілэр къышыдыхыгъэх афэгушуагъэх, лауреат зэрэхъуугъэхэм фэшлэхэдипломхэр афагъэшшошаагъэх.

Сурэтим итхэр: щытхуцэхэр зыфагъэшшошаагъэхэр.

Зэхээшагъэр
ыкИ къышыдээз-
гъэкырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкэ Ёофхэмкэ, Икыб къэралхэм ашыпсурэ тильэпкэгъум адяриял эзпхынгъэхэмкэ љыкИ къэбар жуугъэм иамалхэмкэ и Комитет

Адресыр:
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэ-
шылэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм
къайхырэр А4-кІэ
заджэхэрэ тхыапхэу
зипчагъэкэ 5-м
емыхъухэрэр ары. Са-
тырхэм азыфагу 1,5-рэ
дэлъэу, шрифтыр
12-м нахь цыкунэу
щытэп. Мы шалхъэ-
хэм адимыштэрэ

тхыгъэхэр редакцием
зэкигъэкложых.
E-mail: adyvoice@mail.ru

Зышаушыхыатыгъэр:
Урсылы Федерацием
хэутын Ёофхэмкэ, теле-

радиокъэтын-
хэмкэ љыкИ зэльы-
ІсыкІ амалхэмкэ и
Министерствэ
и Темир-Кавказ
чыпіл гъэроры-
шап, зэраушыхыатыгъэ
номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зышаушыхыатыгъэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкімкИ
пчагъээр
4487
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 745

Хэутынум узчи-
кІэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхъатыр
18.00

ЗышыкІэтхэгъэх
уахътэр
Сыхъатыр
18.00

Редактор
шхъялэр
Дэрб Т. И.

Редактор шхъялэм
игуадзэр
Мэшлэкъо
С. А.

Пшыэдэкыж
зыхырэ секретарыр

Жакімыкъо
А. З.

Кушъхъэфэчъэ
спортыр

Шъачэ щэкло

Хэгъэгум кушъхъэ-
фэчъэ спортымкэ
изэлукіэгъухэр ижырэ
адыгэ къалэу Шъачэ
щэклох.

— Мэлтынфэгъум и 12-м аублэ-
гъэ зэнэкъокъур и 17-м аухышт,
— къытиуагь Адыгэ Республикэм
кушъхъэфэчъэ спортымкэ и Фе-
дерации илашчэй Анатолий Леплюк.
— Адыгейим спортсменхэр хагъэ-
унэфыкырэ чыпілэхэм афэбанэх.

Апэрэ мафэм купым хэтхэу
километри 5-м ехъу къакуугь.
Адыгейим икомандэ Александр
Евтушенкэр къыхэшыгъ, ящэнэрэ
чыпілэр къыдиҳыгъ.

Купым хэтхэу километри 158-
рэ хуурэ гъогум зыщызэнэкъокъу-
хэм, спортымкэ дунэе класс зиэ
мастерэрэ Сташу Мамыр ящэнэрэ
чыпілэр къыхыгъ.

Хэгъэгум изэнэкъокъу спор-
тсменхэм лъагъэклутэх. Мэлтын-
фэгъум и 15-м ехъулэр Александар
Евтушенкэр ящэнэрэ чыпілэм щыл,
алэ ишыгъэм нэгъеуплэпгъу-
15-кІэ ыууж къенэ.

Урсылем ишъолъыр 24-мэ
яспортсмени 110-рэ Шъачэ щы-
клоэр зэнэкъокъум хэлажье.

Атлетикэ онтэгъур

Зырагъэушъомбъун ямурад

Адыгэ Республикэм атле-
тике онтэгъумкэ
изэнэкъокъу Тэхъутэмы-
кье районым илсэуплэр
Инэм щызэхаагъ.

Хульфыгъэ 58-рэ алэрэ чып-
лэхэм афэбэнагь. Яонтэгъугъэхэм
ялтыгъэзэ батырхэр куши 7-мэ
ахэтигъэх.

Бгъушэ Асхъад, кг 55-рэ,
алэрэ чыпілэр къышыгъ, тре-
нерэрэ Бгъушэ Тимур илашчэ
Улап зыщегъасэ.

Арсен Саканян, кг 61-рэ, тре-
нерэрэ Шъэожъ Мурадин, Пчы-
хъакло Амир, кг 73-рэ, тренерэрэ

Чэмбэху Анзор, Шэуджэн Адам,
кг 96-рэ, тренерэр Чэмбэху
Анзор — зэкэ зыцэ къетгэгъэ
спортымхэр Красногвардейскэ
районым щыщых, Адыгэ Республикэм
апэрэ чыпілэр къышыгъ.

Михайл Федотовым, кг 67-рэ,
Мыекъуапэ зыщегъасэ, тренерэр
ипашчэр Сихъу Аслъан. Артем
Горловым, кг 81-рэ, тренерхэр
Александар Горловымрэ Роман
Казаковымрэ илашчэх. Хъабый
Хъусен, кг 89-рэ, тренерэр Роман
Казаковым егъасэ. Батырхэм
Тэхъутэмыкье районым спорты
еджапэ ялэпэлэсэнгъэ щихагъа-
хъо. Адыгейим ичемпион хуугъэх.

— Къоджэ спортыр нахь лъагэу
къэлэтигъэним, физкультурэм
пыщаагъэхэм япчагъэ хэгъэхъо-
гъэним, ныбжыкіэхэм япснуны-
гъэ гъэлэтигъэним афэгъэхъыгъэ
зэнэкъокъум икэхъэр зэфэтхы-
сыжыхъ.

Михайл Федотовым, кг 67-рэ,
Мыекъуапэ зыщегъасэ, тренерэр
ипашчэр Сихъу Аслъан. Артем
Горловым, кг 81-рэ, тренерхэр
Александар Горловымрэ Роман
Казаковымрэ илашчэх. Хъабый
Хъусен, кг 89-рэ, тренерэр Роман
Казаковым егъасэ. Батырхэм
Тэхъутэмыкье районым спорты
еджапэ ялэпэлэсэнгъэ щихагъа-
хъо. Адыгейим ичемпион хуугъэх.

Сурэтим итхэр: хагъеунэфы-
кырэ чыпілэхэр къышыдээзыхыгъэ-
хэр, тренерхэр.

